

STEIGIAMASIS SEIMAS AMŽININKO IR ISTORIKO AKIMIS

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

Minėdami Steigiamojo Seimo 100-ąsias metines, „Parlamento studijose“ pateikiame du straipsnius apie Steigiamojo Seimo darbus ir jų reikšmę Lietuvai. Pirmasis išspausdintas 1930-aisiais politikos, ekonomikos ir kultūros dienraštyje „Rytas“, faktiškai priklausiusiame Lietuvos krikščionių demokratų partijai. Laikraščio vyriausiasis redaktorius Petras Radzevičius pats buvo Steigiamojo Seimo narys, atstovavo Krikščionių demokratų bloko Lietuvos darbo federacijos frakcijai¹. Gegužės 15-ąją, Steigiamojo Seimo sušaukimo dieną, dienraštyje buvo išspausdintas kriptonimu T-kas pasirašytas redakcijos straipsnis „Lietuvių tauta ir Steigiamasis Seimas“. Straipsnyje akcentuojama Steigiamojo Seimo reikšmė atkuriant ir įtvirtinant Lietuvos valstybingumą: „Steigiamojo Seimo susirinkimo faktas ir jo lūpomis apreikštoji *urbi et orbi* lietuvių tautos politinė valia parodė pasauliui, kad mūsų tauta nėra mitas, kad mūsų kovos dėl nepriklausomybės nėra atsitiktinumas, priešingai, lietuvių tauta yra ne tik gyva ir vieninga, bet turi politinę sąmonę, yra aktingai ir sąmoningai veikianti jėga, nereikalinga svetimųjų globos“.

Akcentuodamas lietuvių tautos subrendimą kalbant apie valstybingumą, autorius pripažino, kad neišvengta ir rietenų, nes valstybę kūrė tauta, daugiau kaip šimtmetį buvusi okupuota, nustumta nuo dalyvavimo valstybiniame gyvenime ir neatsikračiusi nelaisvėje įskiepyto baudžiauninko mentaliteto ir įpročių. Autorius kvietė užmiršti nelaisvę ir „išrauti iš savo sielos jos piktąsias šaknis“, nes tautai reikia dvasiškai atsinaujinti. Jis ragino neužmiršti Steigiamojo Seimo, kurį vadino Naujosios Lietuvos simboliu.

¹ T-Kas. Lietuvių tauta ir Steigiamasis Seimas. *Rytas*, 1930 gegužės 15, Nr. 109, p. 1.

Šalia straipsnio įdėta buvusio Steigiamojo Seimo pirmininko Aleksandro Stulginskio portretinė nuotrauka, kituose puslapiuose rubrikoje „Garbė jiems!“ publikuojamos Steigiamojo Seimo narių pirmojo vicepirmininko Jono Staugaičio, antrojo vicepirmininko Justino Staugaičio, pirmojo sekretoriaus Vlado Natkevičiaus, antrojo sekretoriaus Petro Radzevičiaus, Seimo narių krikščionių demokratų Antano Tumėno, Zigmo Starkaus, Mykolo Krupavičiaus, gen. Jono Galvydžio-Bykausko, Magdalenos Draugelytės-Galdikienės, Petro Jočio, Kazio Ambrozaičio, Eliziejaus Draugelio, liaudininko, buvusio ministro pirmininko Kazio Griniaus, socialdemokratų lyderių Stepno Kairio ir Kipro Bielinio portretinės fotografijos, Steigiamojo Seimo atidarymo šventės aprašymas.

Tautininkų Vyriausybė, stengdamasi pateisinti III Seimo paleidimą ir įtvirtinti autoritarinę valdymą, į opozicijos straipsnius apie Steigiamąjį Seimą reagavo pašaipiai kritiškais straipsniais „Lietuvos aide“. 1930 m. gegužės 10 d. šio laikraščio pagrindiniame straipsnyje buvo atkreiptas dėmesys, kad opozicijos spauda ragina minėti Steigiamojo Seimo 10-ies metų sukaktuves, o dienraštyje „Rytas“ išspausdintos prezidento Antano Smetonos ir Steigiamojo Seimo pirminko A. Stulginskio kalbos Steigiamojo Seimo pirmajame posėdyje. Straipsnyje rašoma, kad Steigiamasis Seimas nuvylė Lietuvos žmones, o daugelis Steigiamojo Seimo narių savo nelabai rimtu elgesiu ir valstybės valdymo reikalų išmanymu „davė pagrindą įvairiems sarkastiškiems anekdotams“², todėl Steigiamasis Seimas nėra nusipelnęs, kad jo sukaktuvės būtų iškilmingai minimos.

Neliko „Lietuvos aido“ nepastebėtas šventinis „Ryto“ numeris, skirtas Steigiamojo Seimo sušaukimo 10-mečiui. Straipsnyje „Steig. Seimo pagarbinimas Lietuvos universitete“ buvo rašoma, kad šventinis „Ryto“ numeris išspausdintas ant geresnio popieriaus ir iliustruotas Steigiamojo Seimo narių nuotraukomis – įdėtos net po-

² Opozicijos intencijos. *Lietuvos aidas*, 1930 gegužės 10, Nr. 105, p. 1.

litinių oponentų socialdemokratų S. Kairio ir K. Bielinio nuotraukos, o redakcijos pastatas vienintelis Kaune pasipuošė tautine vėliava³. 1930 m. opozicijai neleista paminėti Steigiamojo Seimo jubiliejaus valstybės teatre, todėl Lietuvos universiteto studentų draugijos „Varpas“ ir „Žaizdras“ suorganizavo šių sukaktuvių paminėjimą Lietuvos universiteto salėje. Minėjime dalyvavo universiteto rektorius, buvęs Steigiamojo Seimo narys prof. Vincas Čepinskis, doc. Antanas Tumėnas, paskaitas skaitė Kazys Grinius, Steponas Kairys ir Petras Leonas. Universiteto salė buvo pilna studentų ir buvusių Seimo narių.

1950 m. Steigiamojo Seimo sušaukimo 30-ąsias metines savo puslapiuose paminėjo Bruklinė (JAV) leistas lietuvių katalikiškas mėnesinis kultūros žurnalas „Aidai“. Šio žurnalo birželio numeryje, skyriuje „Politika“, buvo išspausdintas kriptonomu A. K. pasirašytas straipsnis „Steigiamasis Seimas“⁴. Antras straipsnio sakinyš atskleidžia, kad į Steigiamojo Seimo darbus bus žiūrима istoriko akimis. Tikėtina, kad straipsnio autorius yra istorikas prof. Antanas Kučas (Kučinskas) – 1938 m. Vytauto Didžiojo universitete apgynęs istorijos daktaro disertaciją, buvęs Šiaulių, vėliau – Kauno gimnazijų direktorius, 1943 m. suimtas nacių ir kalintas Štuthofio koncentracijos stovykloje, nuo 1947–1969 m. dėstė Skrantono universitete (JAV) istoriją ir naująsias kalbas, buvo žurnalo „Aidai“ redkolegijos narys⁵. Straipsnyje paminėti Lietuvos tarybos darbai kuriant valstybę iki Steigiamojo Seimo sušaukimo, Steigiamojo Seimo sudėtis ir svarbiausi darbai: lito įvedimas, Žemės reformos įstatymo, Konstitucijos priėmimas, Lietuvos universiteto įkūrimas. Autorius rašė, kad Steigiamojo Seimo nariai buvo daugiausia jauni žmonės, neturėję jokios valstybinio darbo patirties, tačiau jie atliko didžiulius darbus, nes

³ Alžr. Dd. Steig. Seimo pagarbinimas Lietuvos universitete. *Lietuvos aidas*, 1930 gegužės 16, Nr. 110, p. 2.

⁴ K. A. (Kučas, Antanas). Steigiamasis Seimas. *Aidai*, 1950, birželis, Nr. 6, p. 286–287.

⁵ Vidžiūnas, Viktoras, OFM. Istorikas Antanas Kučas. *Aidai*, 1970, gruodis, Nr. 9, p. 415.

„kurdami nepriklausomą ir demokratinę valstybę, jie savo energiją naudojo daugiausia tam, kas juos jungia, o ne kas skiria. Dėl to buvo įmanoma ir koalicinė vyriausybė ir bendras jos darbas“.

Autorius teigė, kad radikali žemės reforma sudarė galimybę įkurti 45 tūkstančius naujų ūkių ir „įgalino Lietuvos žemę ir jos ūkį tapti stipriausiu visos valstybės ramsčiu, kuriuo rėmėsi valstybės administracija, kariuomenė, mokyklos, pramonė ir viso krašto gerbūvis“⁶. Jis paminėjo, kad demokratinis Lietuvos laikotarpis davė nemažai žymių asmenų, iš jų ryškiausia prelado Mykolo Krupavičiaus figūra. Kiti žymūs šio laikotarpio žmonės – Kazys Grinius, Ernestas Galvanauskas, Leonas Bistras, Steponas Kairys, Vincas Čepinskis, Jonas ir Justinas Staugaičiai, Kazys Jokantas, Mykolas Sleževičius, Antanas Tumėnas, Antanas Šmulskštys, Felicija Bortkevičienė, Magdalena Galdikienė, kovose už nepriklausomybę žuvęs karininkas Antanas Matulaitis.

Straipsnis baigiamas šiais žodžiais: „Steigiamasis Seimas yra mūsų tautos garbė ir pasididžiavimas; mūsų tikros demokratijos pražydimas ir nesavanaudiškumo pavyzdys. Jų rūpestis – sukurti laisvą ir gražią Lietuvą – įsikūnijo. Kai išmuš valanda Lietuvą kelti iš vergijos, jų pavyzdys bus mums kelrodžiu“.

Tikimės, kad šie straipsniai, skirti Steigiamojo Seimo sušaukimo 30-osioms ir 50-osioms metinėms, padės suprasti ir įvertinti Steigiamojo Seimo darbus ir reikšmę.

⁶ K. A. (Kučas, Antanas). Steigiamasis Seimas. *Aidai*, 1950, birželis, Nr. 6, p. 286–287.